

UZNESENIE

Krajský súd v Prešove v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Evy Šofrankovej a členov senátu JUDr. Martina Barana a JUDr. Kataríny Krochtovej, v spore **žalobkyne:** _____, nar. _____, trvale bytom _____, zast. zákonnými zástupcami: matka _____, nar. _____ a otec _____ nar. _____, právne zast. Mgr. Vanda Durbáková, advokátka so sídlom Krivá 23, 040 01 Košice, proti **žalovanej: Slovenská republika - Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky**, Stromová 1, 813 30 Bratislava, o porušenie zásady rovnakého zaobchádzania, o odvolaní žalovanej proti rozsudku Okresného súdu Prešov č. k. 18C/96/2022-254 zo dňa 06.11.2023, takto jednomyselne

rozhodol:

Zrušuje rozsudok a vec **vracia** súdu prvej inštancie na ďalšie konanie a nové rozhodnutie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Prešov (ďalej len „súd prvej inštancie“ a „súd“) napadnutým rozsudkom rozhodol, cit.:

„I. Súd určuje, že žalovaná porušila zásadu rovnakého zaobchádzania vo vzťahu k žalobkyňi a dopustila sa jej diskriminácie v prístupe k vzdelaniu a právu na prístup k informáciám a slobode prejavu z dôvodu jej sociálneho pôvodu, majetku a rómskeho etnického pôvodu, a to neprijatím primeraných opatrení vrátane zabezpečenia prístupu k internetu a digitálnym technológiám, ktoré by zabezpečili rovný prístup žalobkyne ku vzdelaniu v čase prerušenej prezenčnej výučby počas pandémie covid - 19.

II. Žalovaná je povinná zaplatiť žalobkyňi titulom náhrady nemajetkovej ujmy sumu vo výške 3000 eur, a to do troch dní od právoplatnosti tohto rozsudku.

III. Žalobkyňi sa voči žalovanej priznáva nárok na náhradu trov konania v rozsahu 100 %, o výške ktorých bude rozhodnuté po právoplatnosti rozsudku samostatným uznesením.“

2. Rozhodnutie právne zdôvodnil čl. 12 ods. 1 a 2, čl. 26 ods. 1 a 2, čl. 42 ods. 1 Ústavy SR; § 3 písm. d), f), § 54 ods. 9, § 144 ods. 1 písm. a), e), § 145 ods. 1 a 2 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „školský zákon“); § 2 ods. 1, § 2a ods. 1 a 3, § 8a ods. 1, § 8a ods. 2, § 9 ods. 1, 2 a 3, § 11 ods. 1 a 2 zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon).

3. Súd prvej inštancie v odôvodnení rozhodnutia poukázal na dôvody žaloby, v ktorej žalobkyňa uviedla, že je žiačkou základnej školy, v školskom roku 2019/2020 navštevovala 1. ročník, v školskom roku 2020/21 navštevovala 2. ročník a v školskom roku 2021/22 3. ročník Základnej školy Jarovnice 464, ktorá je školou so 100 % zastúpením rómskych žiakov a žiačok. Žije v spoločnej domácnosti so starými rodičmi v marginalizovanej rómskej komunite v Jarovniciach. Zriaďovateľom Základnej školy v Jarovniciach 464 je Obec Jarovnice. V školskom roku 2019/2020 vzdelávala 325 žiakov a žiačok, z toho 250 bolo zo sociálne znevýhodneného prostredia, v školskom roku 2020/2021 vzdeláva základná škola 316 žiakov a žiačok, z toho 245 zo sociálne znevýhodneného prostredia a v školskom roku 2021/2022 vzdelávala základná škola 319 žiakov a žiačok z toho 242 zo sociálne znevýhodneného prostredia. Prezenčná výučba bola na škole prerušená a nahradená dištančným vzdelávaním v marci a apríli v roku 2020, v máji sa žiaci 1. stupňa vrátili do škôl a vyučovali sa podľa riadneho rozvrhu. V školskom roku 2020/2021 sa žiaci a žiačky základnej školy vrátane žalobkyne vzdelávali dištančne od 8.10.2020 do 20.10.2020, od 11.01.2021 do 08.02.2021 a od 05.03.2021 do 15.03.2021. V školskom roku 2021/2022 prebiehalo vzdelávanie dištančne od 14.02.2022 do 18.02.2022. Škola aj zriaďovateľ poskytli informáciu, že škola počas pandémie zabezpečovala vzdelávanie pre všetkých žiakov a žiačky rovnakým spôsobom. Ak bola škola z rozhodnutia ministra školstva zatvorená, vzdelávali dištančne offline pomocou pracovných listov, ktoré vypracovali pedagógovia a distribuovali ich žiakom a žiačkam. Ďalej využívali aplikáciu ALF, ktorá sa im osvedčila najviac. Pracovné listy distribuovala škola prostredníctvom rómskych asistentiek raz týždenne do domácnosti žalobkyne. Žalobkyňa ich s podporou starej matky vyplnila za chvíľu, no na ich vypracovanie už nedostala zo strany školy žiadnu spätnú väzbu, nikto zo školy si pre vypracované pracovné listy nechodil. Výuka žalobkyne počas prerušenia prezenčnej výučby nikdy neprebehla online, rodina žalobkyne by ju ostatne ani nezvládla, nemajú počítač, ani tablet a dostatočné digitálne zručnosti na ich obsluhovanie a na zabezpečenie pripojenia.

4. Žalobkyňa poukázala na správy a analýzy štátnych inštitúcií, na základe ktorých väčšina rómskych detí žijúcich v marginalizovaných rómskych komunitách nemalo prístup k online dištančnému vzdelávaniu z dôvodu obmedzeného prístupu k internetovému pripojeniu, digitálnym technológiám a tiež nedostatku ich digitálnych zručností a zručností ich rodičov. Dištančné vzdelávanie malo negatívny dopad na rómskych žiakov a žiačky z marginalizovaných rómskych komunít, ktorí tak nemali v porovnaní s deťmi väčšinovej populácie rovný prístup k vzdelaniu. Žalobkyňa vyjadrila presvedčenie, že žalovaná mala pred zavedením online systému dištančného vzdelávania prijať nevyhnutné opatrenia na zabezpečenie dostatočného prístupu k internetu a digitálnym technológiám i pre marginalizované rómske komunity. Žalobkyňa mala v čase prerušenia prezenčnej výučby obmedzený prístup k internetu, a to z hľadiska pripojenia na internet (nemala internetovú prípojku a možnosť pripojenia mala len cez mobilný telefón) a vybavenosti slúžiacej k pripojeniu (tzn. hardware ako počítač či tablet). Žalobkyňa je presvedčená, že ako

príslušníčka marginalizovanej rómskej menšiny trpí neprimerane obmedzeným prístupom k digitálnym technológiám a ich cenovej dostupnosti (tzv. „digitálna priepasť“ alebo „digital divide“). Namietala, že v období pandémie Covidu-19 nezabezpečila žalovaná spravodlivé rozdelenie výhod vyplývajúcich z internetu tým, že neprijala dostatočné opatrenia pre všeobecný a cenovo dostupný prístup k internetu a súvisiacim technológiám ako prostriedku, ktorý má právo využívať každý jednotlivec rovnako. Tým došlo k nepriamej diskriminácii žalobkyne (a aj mnohých iných detí z marginalizovaných rómskych komunít) žijúcej v marginalizovanej rómskej komunite, s extrémne obmedzeným prístupom k internetu, bez vlastníctva počítača, či tabletu a digitálnych zručností, na základe jej sociálneho a rómskeho etnického pôvodu a majetku.

5. Keďže nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania bola značným spôsobom znížená aj ľudská dôstojnosť žalobkyne, spoločenská vážnosť a najmä spoločenské uplatnenie, domáhala sa aj náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch, a to vo výške 3 000 eur. Zdôraznila pritom dopad tohto porušenia na jej ďalšie vzdelávanie do budúcnosti. Rovnako uvedená suma zodpovedá výške, v akej bola náhrada nemajetkovej ujmy priznaná poškodeným osobám v prípadoch porušenia práva na vzdelanie (napr. 5 000 eur - rozsudok Okresného súdu v Prešove zo dňa 24.11.2021, sp.zn. 15C14/2016, 4000 eur - rozsudok Veľkého senátu ESLP v prípade D. H. a ostatní proti Českej republike) a v Maďarsku (1 milión HUF - cca 3500 eur - pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu v prípade Horváth a Kiss).

6. V súvislosti s námietkou pasívnej vecnej legitímácie žalovanej súd prvej inštancie citoval z rozsudku Najvyššieho súdu SR sp. zn. 5Cdo/102/2020 z 15.12.2022 a dodal, že Slovenská republika ako štát má zabezpečiť ústavou garantované právo na vzdelávanie (prístup k nemu) a v prípade namietania diskriminácie vo vzťahu k tomuto základnému právu je jej zodpovednosť daná. Takýto záver prijali súdy aj v obdobných prípadoch a súd nevidí dôvod na odklon od ich záverov a v plnom rozsahu na ne poukazuje, cit.: „19. Nepochybným v prejednávanej veci je, že Ministerstvo školstva proaktívne nevytvorilo v spojení so zákonodarnou mocou mechanizmy nielen na významné obmedzenie porušenia práv detí na prístup k primeranému vzdelaniu, ale navyše pokiaľ už dôjde k porušeniu práv detí, neexistuje žiadny mechanizmus na reparáciu pre poškodených žalobcov, za čo nepochybne nesie zodpovednosť aj žalovaný v 3. rade Ministerstvo školstva Slovenskej republiky. Inak povedané stav vzdelania (nevzdelania) v tomto prípade žalobcov je nezvratný a každý zo žalovaných sa na tomto stave nepochybne podieľal.“ (porov. rozsudok Krajského súdu v Prešove sp.zn. 20Co 21/2022 z 30.3.2023).

7. Nepriama diskriminácia na rozdiel od diskriminácie priamej nie je vždy na prvý pohľad zrejmalá, či zrejmalá práve s ohľadom na to, že rozlišovacím hľadiskom nie je podozrivé kritérium, ale až dôsledok určitej praxe, v ktorej je inak neutrálne kritérium uplatňované. V tejto súvislosti súd prvej inštancie citoval body 43 až 45 odôvodnenia nálezů Ústavného súdu ČR zo dňa 12.08.2015 sp. zn. III. ÚS 1136/13. Nepriama diskriminácia sa líši od priamej diskriminácie v tom, že presúva dôraz z rozdielneho zaobchádzania na rozdielne účinky.

8. Pri posúdení nepriamej diskriminácie súd skúmal, či v súdnej veci existuje zjavne neutrálne pravidlo, kritérium alebo prax, či toto navonok neutrálne ustanovenie, kritérium alebo prax znevýhodňuje „chránenú skupinu“, teda či je účinok určitého pravidla, kritéria alebo postupu výrazne negatívnejší než v prípade iných osôb v podobnej situácii.

9. Súd mal za preukázané, že Základná škola s materskou školou, Jarovnice 464 vzdelávala žiakov dištančne, a to pomocou pracovných listov, ktoré vypracovali pedagógovia a distribuovali ich žiakom prostredníctvom pomocných vychovávateľov, ktorí boli zamestnancami susednej Základnej školy 192 v Jarovniciach. Tento postup sa neosvedčil, nakoľko sa pracovné listy nevracali späť na kontrolu a neskôr distribúciu pracovných listov pomocní vychovávateľa odmietali robiť, lebo sa báli nákazy COVID-om. Preto ďalej využívali edupage a aplikáciu ALF. Išlo podľa vyjadrenia riaditeľky školy tak o cca 30% žiakov, ktorí s uvedenými programami pracovali. Na využívanie edupage a aplikácie ALF je nevyhnutné internetové pripojenie, vlastníctvo, resp. užívanie notebooku, tabletu, či aspoň mobilného zariadenia. Ďalším nevyhnutným predpokladom sú aj počítačové zručnosti, bez ktorých využívanie aplikácii možné nie, resp. ich užívanie je značne sťažené. Za tohto stavu možno uzavrieť, že na prvý pohľad neutrálne kritérium dopadá o poznanie silnejším spôsobom na chránenú skupinu, ktorou je v súdnej veci marginalizované rómska komunita. Totižto iba 54% osôb z marginalizovanej rómskej komunity má v domácnosti internet a iba 23% osôb z tejto komunity má doma počítač alebo notebook.

10. Žalovaná sa v konaní bránila tým, že prostredníctvom dištančného vzdelávania bolo zachované ústavné právo žiakov na vzdelanie a nemohlo tak dochádzať k jeho obmedzeniu. Tento postup je nevyhnutný na dosiahnutie stanoveného cieľa, t.j. ochrany života a zdravia osôb v príčinnej súvislosti so vznikom pandémie COVID-19 s ohľadom na vývoj epidemiologickej situácie na území Slovenskej republiky. Rozhodnutie ministra preto nie je možné hodnotiť ako diskriminačné, ale naopak ako zákonom nutné, na ochranu zdravia dovolené a v medziach, ktoré odstraňujú znevýhodnenia tých žiakov, ktorým ich podmienky neumožňujú prístup k dištančnému vzdelávaniu.

11. Podstata predchádzania a odstraňovania diskriminácie, k čomu by zákon mal vytvoriť vhodné predpoklady, nespočíva v rovnakom (identickom) zaobchádzaní za každých okolností, ale vo vytvorení rovných šancí pre všetkých ľudí so svojimi rozličnými danosťami a inakosťami. Výsledkom takéhoto zaobchádzania má byť skutočná rovnosť, ide teda o rovné a nie rovnaké zaobchádzanie (Horná, D., Petőcz, K.: Právo na vzdelanie a jeho kľúčové aspekty. Štátny pedagogický ústav, Bratislava 2015, 16-17).

12. Ustanovenie § 8a ods. 1 antidiskriminačného zákona upravuje prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení, ktoré sú súborom rôznych prístupov a nástrojov, ktorými sa legislatíva, verejné orgány, ale aj iné právnické osoby, u ktorých dochádza k realizácii práv (ako napr. práva na prácu, práva na vzdelanie), snažia eliminovať alebo prinajmenšom aspoň redukovať znevýhodnenia, pre ktoré sú niektoré skupiny diskriminované. Cieľom dočasných vyrovnávacích opatrení je podpora znevýhodnených jednotlivcov a skupín, čím sa im poskytujú rovnaké príležitosti v porovnaní s ostatnými. Dočasnými vyrovnávacími opatreniami sa predovšetkým odstraňujú znevýhodnenia v oblasti sociálneho a ekonomického znevýhodnenia, v oblasti zamestnania, vzdelávania, kultúry, zdravotnej starostlivosti a služieb. Dočasnými vyrovnávacími opatreniami sa podporuje záujem znevýhodnených skupín a jednotlivcov o dané oblasti života, ale snažia sa aj vytvárať prístup k daným oblastiam, pričom k oblastiam pre vytváranie prístupu možno pridružiť aj prístup k bývaniu (Matejka, O., Friedmannová D., Masár B., Kovačik R., Kubáň T.: Antidiskriminačný zákon. Komentár. Wolters Kluwer, Bratislava, 2017 s. 85-86). V tomto smere však žalovaný žiadne vyrovnávacie opatrenia nevykonával.

13. Podľa súdu prvej inštancie bolo preukázané, že na Základnej škole Jarovnice 464 prebiehalo dištančné vyučovanie spočiatku prostredníctvom odovzdávania pracovných listov. Pracovné listy boli vypracovávané triednymi učiteľmi a odovzdávané žiakom prostredníctvom pomocných vychovávateľov pôsobiacich pri Základnej škole Jarovnice 192. Rovnako bolo preukázané, že skutočnosť, či pracovné listy boli žiakmi vypracované (správne alebo nesprávne) nebolo zo strany triednych učiteľov kontrolované, keďže sa tieto pracovné listy do školy nevracali. Škola tento postup vyhodnotila ako neefektívny. Z vykonaného dokazovania bolo tiež preukázané, že pracovné listy boli po odovzdaní zo strany pomocných vychovávateľov staršími žiakmi pred nimi potrhávané. Z výsluchu svedkyne Mgr. Lubicí Dziačkovej dokonca vyplynulo, že deti zo zaostalejších rodín nemali ani ako vyplňať papiere, keďže nemali ani ceruzu ani pero. Pokiaľ ide o učebnice, tieto niektorým žiakom dať ani nemohli, lebo by sa nevrátili späť a niektorí žiaci to ani nechceli. Následne základná škola Jarovnice 464 zvolila dištančné vyučovanie formou online vyučovania. Pred zavedením online výučby sa triedna učiteľka každého rodiča pýtala, či nebude problém, ak prejdú na internet. Mali uviesť, že počítač doma nemajú, ale internet doma majú. Počítačové zručnosti však nepreverovali. Rovnako nerealizovali skúšobné pripojenie. Otázny bol aj objem dát v každej rodine, keďže sa tieto informácie nezisťovali. Za takto preukázaného skutkového stavu bez prijatia dočasných vyrovnávacích opatrení sa štartovacia čiara do života žiakov z marginalizovaných rómskych komunít oproti iným žiakom nevyhnutne vzdialila. Totiž v marginalizovanej rómskej komunite počas obdobia COVID-19 malo reálny prístup k vzdelaniu len cca 30% žiakov. Prihliadajúc na to, že spôsobený škodlivý následok v rámci diskriminácie v prístupe k vzdelaniu žalobkyne, ktorý má nezvratný charakter, má súd za to, že nemajetková ujma vo výške 3 000 eur zodpovedá závažnosti vzniknutej ujmy a okolnostiam, za ktorých došlo k jej vzniku.
14. Posúdenie nepriamej diskriminácie pojmovo odpútava od situácie konkrétnych jedincov, dostatočným dôkazom je odlišné zaobchádzanie so skupinou, nie odlišné zaobchádzanie s jednotlivcom. Keďže bolo preukázané, že uplatňovanie neutrálneho pravidla a praxe malo v rozhodnej dobe neprímerane škodlivý dopad na rómsku komunitu, preto tomuto diskriminačnému zaobchádzaniu musela byť nutne vystavená aj žalobkyňa ako príslušníčka tejto komunity (Kmec, J., Kosař, D. Kratochvíl, J., Bobek, M., Evropská úmluva o ľudských právach. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1232 -1233). Majúc na zreteľ uvedené, súd žalobe vyhovel.
15. O nároku na náhradu trov konania rozhodol súd prvej inštancie podľa § 262 ods. 1 v spojení s § 255 ods. 1 CSP a úspešnej žalobkyňi priznal voči žalovanej nárok na plnú (100 %) náhradu trov konania.
16. Proti rozsudku podala odvolanie žalovaná z dôvodov podľa § 365 písm. b), f) a h) CSP.
17. Žalovaná počas pandémie COVID-19 pristupovala zodpovedne aj k sociálne znevýhodneným skupinám, o čom svedčia aj vydané rozhodnutia žalovanej, ktoré boli vydané po októbri 2020 a v ktorých boli upravené aj podmienky vzdelávania v malých skupinách pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, ak nemali vytvorené podmienky pre dištančné vzdelávanie, a to v prípadoch, keď to umožňovali prevádzkové podmienky a rozhodol o nich zriaďovateľ. Žalovaná má za to, že prvoinštančný súd pri svojom rozhodovaní vôbec nevzal do úvahy, že žalovaná prijímala opatrenia v čase, keď bol na celom území Slovenskej

republiky vyhlásený núdzový stav a bezprostredne dochádzalo k ohrozeniu zdravia a života obyvateľov Slovenskej republiky. Prerušenie školského vyučovania na školách a prevádzky v školských zariadeniach na základe rozhodnutia ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, bolo uskutočnené na základe § 150 ods. 8 školského zákona, ktoré je potrebné vykladať tak, že prerušenie školského vyučovania je časovo ohraničené trvaním núdzového stavu alebo mimoriadnej situácie, t. j. vyučovanie nie je prerušené na neurčitý čas.

18. Žalovaná poukázala na to, že v čase pandémie a vyhláseného núdzového stavu na území celej Slovenskej republiky bolo možné v nevyhnutnom rozsahu a na nevyhnutný čas podľa závažnosti ohrozenia obmedziť základné práva a slobody a uložiť povinnosti na postihnutom alebo na bezprostredne ohrozenom území, ktorým môže byť aj celé územie Slovenskej republiky a prijímať za tým účelom potrebné opatrenia vrátane opatrení na zmiernenie a odstraňovanie následkov spôsobených v čase núdzového stavu (čl. 5 a čl. 6 ods. 2 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu).

19. Podľa žalovanej súd nesprávne vyvodil právny záver, a to z pohľadu nepriamej diskriminácie, ktorá mala byť spôsobená žalovanou. Prvoinštančný súd nevezal do úvahy prípady, keď predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax sú objektívne odôvodnené sledovaním oprávneného záujmu a tieto sú primerané a nevyhnutné na dosiahnutie takého záujmu, t. j. posúdil právnu vec v rozpore s § 2a ods. 3 antidiskriminačného zákona. Školský zákon, ktorý ustanovuje „medze“ uplatňovania práva na vzdelanie, upravuje možnosť dištančného vzdelávania počas mimoriadneho prerušenia školského vyučovania, teda aj v čase vyhláseného núdzového stavu a „uprednostňovanie“ dištančného vzdelávania v čase núdzového stavu bolo zároveň odôvodnené ochranou verejného zdravia. Tento postup bol nevyhnutný na dosiahnutie stanoveného cieľa, t. j. ochrany života a zdravia osôb v príčinnej súvislosti so vznikom pandémie s ohľadom na vývoj epidemiologickej situácie na celom území Slovenskej republiky a mal iba dočasný charakter.

20. Žalovaná súčasne uviedla, že zaobchádzanie nie je diskriminačné, ak je objektívne a rozumne zdôvodnené a sleduje legitímny cieľ. Počas pandémie COVID-19 a zároveň v čase vyhláseného núdzového stavu sa žalovaná usilovala o zachovanie rovnakého prístupu ku vzdelávaniu u detí zo sociálne znevýhodneného prostredia, a to tým, že obnovila školské vyučovanie v základných školách a stredných školách v malých skupinách pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, ak podmienky neumožňovali prístup k dištančnému vzdelávaniu a ak to umožňovali prevádzkové podmienky a rozhodol o nich tak zriaďovateľ.

21. K nedostatočne zistenému skutkovému stavu žalovaná uviedla, že súd prvej inštalácie nezohľadnil, že žalobkyňa mala aj mobilné zariadenie a že mala možnosť prostredníctvom mobilného zariadenia prihlásiť sa ku vzdelávaniu, o čom svedčí aj výpoveď triednej učiteľky, citujeme: „*Žalobkyňa bola pripojená párkrát*“, (bod 14 a 15 rozsudku). Z poskytnutia informácií zo strany školy zo dňa 07.07.2022 vyplýva, že v školskom roku 2021/2022 bola škola zatvorená v marci a apríli, v máji začali učiť v malých skupinách 5+1 na 2. stupni a žiaci 1. stupňa sa vrátili do škôl a vyučovali sa podľa riadneho rozvrhu. Jednotliví žiaci nechodili pravidelne do školy, no škola dbala na to, aby nemali neospravedlnené hodiny, taktiež žalobkyňa počas tohto obdobia prezenčnej výučby nechodila pravidelne do školy, nakoľko sa báli v rodine ochorenia COVID-19 a taktiež z výsluchov asistentov učiteľov vyplýva, že babka viackrát nepreberala pracovné listy, ktoré asistenti učiteľov nosili žiakom

domov, s čím sa súd žiadnym spôsobom nevysporiadal. (bod 16 bod. nasl. rozsudku). Súd nevzal do úvahy ani rozvoz zošitov, pier a ceruziek zo strany riaditeľky školy (bod 13 rozsudku) a prácu rómskych asistentov počas pandémie COVID-19, ktorí sa usilovali roznášať nielen pracovné listy, ale aj bagety každému žiakovi danej školy (bod 16 a nasl. rozsudku).

22. Žalovaná namietala pasívnu vecnú legitímáciu. V bode 59 rozsudku súd prvej inštancie len konštatoval, že „aktívna“ legitímácia žalovanej je nepochybne daná, a to s prihliadnutím na rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5Cdo/102/2020 z 15.12.2022 (bod 56 rozsudku) a na rozsudok Krajského súdu v Prešove sp. zn. 20Co 21/2022 z 30.3.2023 (bod 58 rozsudku). Žalovaná tiež poukázala na to, že v zmysle rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 Cdo/102/2020 zo dňa 15.12.2022, je pasívne vecne legitimovaná nielen žalovaná, ale aj obec Stará Ľubovňa. Podľa žalovanej súd rozsudok v tomto ohľade nedostatočne zdôvodnil.

23. Za nedostatočne odôvodnený žalovaná považovala rozsudok aj v tej časti, v ktorej súd iba skonštatoval, že nemajetková ujma vo výške 3 000 eur zodpovedá závažnosti vzniknutej ujmy a okolnostiam, za ktorých došlo k jej vzniku (bod 88 rozsudku).

24. Na základe uvedených skutočností žalovaná žiadala, aby odvolací súd zmenil napadnutý rozsudok tak, že žalobu zamietne alebo aby rozsudok zrušil a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie a nové rozhodnutie.

25. K odvolaniu žalovanej sa vyjadrila žalobkyňa, ktorá uviedla, že napadnutý rozsudok považuje za správny, a preto odvolaciemu súdu navrhla, aby ho potvrdil. Vyslovila názor, že žalovaná nepreukázala svoj zodpovedný prístup k deťom zo znevýhodnených rómskych komunit, naopak žalobkyňa preukázala, že mnohé z nich vrátane nej, nemali v čase zatvorených škôl zabezpečený rovný prístup k online vzdelaniu, a to z dôvodu ich nedostatočného prístupu k digitálnym technológiám a nedostatku digitálnych zručností.

26. Žalobkyňa poukázala na svoje tvrdenia o tom, že žalovaná v čase prerušenia prezenčnej výučby z dôvodu pandémie Covid - 19 zaviedla online dištančné vzdelávanie, ktoré bolo podmienené digitalizáciou - prístupom k internetu a digitálnym technológiám, vlastníctvom počítačového zariadenia a počítačovými zručnosťami, ktoré žalovaná nezabezpečila pre deti v marginalizovaných rómskych komunitách. Žalovaná tak zaviedla online digitálne vzdelávanie bez toho, aby zabezpečila digitalizáciu v marginalizovaných rómskych komunitách alebo zabezpečila, aby marginalizované rómske komunity, vrátane žalobkyne, mali prístup k nevyhnutným digitálnym technológiám iným dostatočným spôsobom. Offline dištančné vzdelávanie (prostredníctvom distribúcie pracovných listov), na ktoré tak bola žalobkyňa odkázaná, bolo výrazne menej efektívne ako online dištančné vyučovanie, ku ktorému mala prístup väčšina detí žijúcich mimo marginalizovanej rómskej komunity. Má za to, že súd prvej inštancie postupoval správne, ak konanie žalovanej definoval ako nepriamu diskrimináciu a správne uzavrel, že keďže pandémia COVID-19 narušila vzdelávanie detí, bolo úlohou štátu - žalovanej nevyhnutne prijať opatrenia na zmiernenie účinkov pandémie, a to aj s poukazom na už existujúcu nerovnosť. Na uvedenú skutočnosť nemá vplyv to, že stará matka žalobkyne vlastnila mobilný telefón a žalobkyňa sa údajne na vyučovanie pár krát pripojila, pričom žalovaná túto skutočnosť žiadnym spôsobom nepreukázala. Súd správne zohľadnil svedeckú výpoveď starej matky žalobkyne, ktorá

potvrdila, že mobilný telefón vie využívať len na komunikáciu prostredníctvom sociálnych sietí a že žiadnu aplikáciu ani či edupage nepozná. Ostatne aj svedkyne - riaditeľka a učiteľky školy potvrdili nízku mieru pripájania sa detí na vyučovanie online.

27. Žalobkyňa považovala rozhodnutie súdu prvej inštancie za dostatočne odôvodnené a trvala na to, že žalovaná je pasívne vecne legitimovaná v danom spore. Preto navrhla, aby odvolací súd rozsudok súdu prvej inštancie ako vecne správny potvrdil.

28. V odvolacej replike žalovaná zotrvala na doterajšej argumentácii.

29. Žalobkyňa sa k vyjadreniu žalovanej ďalej nevyjadrila.

30. Krajský súd v Prešove ako súd odvolací (§ 34 CSP) po zistení, že odvolanie bolo podané v zákonom stanovenej lehote (§ 362 ods. 1 CSP), oprávnenou osobou (§ 359 CSP) proti rozhodnutiu, proti ktorému je odvolanie prípustné (355 CSP), preskúmal napadnuté rozhodnutie, ako aj konanie mu predchádzajúce v zmysle zásad vyplývajúcich z § 379 a násl. CSP, bez nariadenia pojednávania (§ 385 CSP a contrario) a zistil, že nie sú splnené podmienky ani pre potvrdenie, ani pre zmenu napadnutého rozsudku.

31. Odvolací súd posúdil relevantnosť konkrétnych odvolacích dôvodov v kontexte s porušením práva na spravodlivý proces, nesprávne zisteným skutkovým stavom a nesprávnym právnym posúdením veci a dospel k záveru že odvolanie žalovanej je dôvodné.

32. Predmetom prejednávanej veci je nárok žalobkyne titulom porušenia zásady rovnakého zaobchádzania, ktorá sa zároveň domáha aj náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch. Porušenie svojich práv žalobkyňa vzhľadom na postup žalovanej, ktorá v čase pandemickej situácie v súvislosti s ochorením COVID - 19, pristúpila k dištančnej forme vzdelávania. Žalobkyňa ako príslušníčka marginalizovanej rómskej etnickej skupiny mala za danej situácie znemožnený prístup k digitálnym technológiám, pričom žalovaná nevykonala zodpovedné opatrenia na elimináciu znevýhodnenia žalobkyne oproti digitálne gramotnej väčšinovej časti obyvateľstva, ktorá sa v rozhodnej dobe mohla online dištančne vzdelávať. Konanie žalovanej súd prvej inštancie identifikoval ako nepriamu diskrimináciu a priznal jej náhradu nemajetkovej ujmy v sume 3 000 eur.

33. Podstatou odvolacích námietok žalovanej boli tvrdenia, že počas pandémie prijala všetky relevantné opatrenia čo súd prvej inštancie nevzal do úvahy. Prerušenie vyučovania a jeho dištančná forma sa uskutočnili na základe § 150 ods. 8 školského zákona. Podľa žalovanej súd vec nesprávne právne posúdil, a to v rozpore s § 2a ods. 3 antidiskriminačného zákona z pohľadu nepriamej diskriminácie. Podľa žalovanej bol jej postup v čase pandémie zameraný na ochranu života a zdravia osôb, pričom dištančná forma vzdelávania sledovala tento oprávnený záujem a bola v súlade s ochranou verejného zdravia. Navyše tieto opatrenia boli zdôvodnené, sledovali legitímny cieľ a mali dočasný charakter. Žalovaná namietala, že súd nezohľadnil skutkové zistenia o tom, že žalobkyňa bola párkrát pripojená online, po obnove prezenčnej výučby nechodila pravidelne do školy a jej babka pravidelne nepreberala pracovné listy. S týmito skutočnosťami sa súd nevysporiadal. Žalovaná považovala rozsudok súdu prvej inštancie za nedostatočne odôvodnený aj v otázke pasívnej vecnej legitimácie a tiež ohľadom výšky náhrady nemajetkovej ujmy, ktorú súd žalobkyňi priznal.

34. V zmysle čl. 12 ods. 1 Ústavy SR všetci ľudia sú si rovní v právach. Nerovnováha, ktorá v naznačenom kontexte vznikne, je porušením zásady rovnakého zaobchádzania a nazýva sa diskrimináciou. Je potrebné rozlišovať medzi priamou diskrimináciou a nepriamou diskrimináciou. Priamou diskrimináciou je každé rozdielne zaobchádzanie s osobami, ktoré sa nachádzajú v porovnateľnej situácii. Inými slovami priamou diskrimináciou je, ak s rovnakým sa za totožných podmienok zaobchádza rozdielne a s takým, čo si vyžaduje odlišný prístup sa v porovnaní s takým, čo odlišný prístup nevyžaduje, zaobchádza rovnako. Pri diskriminácii je zásadným hľadiskom práve porovnateľnosť situácie. Nepriamou diskrimináciou je navonok neutrálna situácia s nepriaznivým dopadom na chránenú skupinu (titulom pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmysľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia alebo z dôvodu oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti). O priamu diskrimináciu ide napríklad v prípade, ak zamestnávateľ vyhlási výberové konanie, do ktorého sa prihlásia dve osoby. V prvom prípade ide o osobu mužského pohlavia a v druhom prípade o osobu ženského pohlavia. Obaja uchádzači na konkurze dosiahli totožné výsledky. Zamestnávateľ si vyberie muža, čo oficiálne odôvodní tým, že muž sa mu na pracovnú pozíciu hodí viac, nakoľko bude výkonnejší a nie je predpoklad, aby otehotnel a odišiel na materskú dovolenku. Dôvod, pre ktorý sa tak zamestnávateľ rozhodol, je založený na preferencii pohlavia, čo je potrebné označiť za zakázaný vylučovací dôvod. Naproti tomu nepriama diskriminácia sa od priamej odlišuje tým, že zvolené kritérium sa javí ako neutrálné, avšak má nepriaznivý dopad na chránenú skupinu. Napríklad v divadle vyhlásia výberové konanie na obsadenie voľných miest do baletného súboru s požiadavkou, že opálenie nie je vítané. Navonok sa to javí, že nie je vítaný každý, kto je opálený. Avšak za daných okolností dochádza k diskriminácii rasy, a to ľudí s tmavou pľeťou. Ide o diskrimináciu skrytú, latentnú.
35. Súd prvej inštancie v napadnutom rozsudku založil dôvodnosť podanej žaloby na nepriamej diskriminácii.
36. Žalovaná namietala, že súd prvej inštancie vec nesprávne právne posúdil, a to v rozpore s § 2a ods. 3 antidiskriminačného zákona, ktoré ustanovenie obsahuje definíciu nepriamej diskriminácie.
37. K námietke o nesprávnom právnom posúdení je potrebné uviesť, že právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a aplikuje konkrétnu právnu normu na zistený skutkový stav. Nesprávnym právnym posúdením veci je omyl súdu pri aplikácii práva na zistený skutkový stav. O omyl ide vtedy, ak súd nepoužil správny právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery (pozri napr. Najvyšší súd SR, sp. zn. 7 Cdo 7/2010).
38. Pokiaľ ide o nepriamu diskrimináciu z rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva *D. H. a ďalší proti Českej republike* vyplýva, že osoba, ktorá namieta nepriamu diskrimináciu, nemusí svoje pozitívne tvrdenia konkrétne doložiť. Tieto tvrdenia musia vyúsťovať iba do vyvrátiteľnej domnienky, že k diskriminácii došlo, pričom následne štát musí na túto domnienku reagovať dôkazom, že k žiadnej diskriminácii nedošlo. V prípade, ak sa preukáže, že neutrálné kritérium zásadne dopadá na chránenú skupinu a že osoba je členom

tejto chránenej skupiny, štát nutne musí preukázať, že pre neprimerané znevýhodnenie chránenej skupiny existuje objektívne a rozumné zdôvodnenie.

39. V danom prípade súd nerovnosť zaobchádzania so žalobkyňou ako príslušníčkou rómskej etnickej skupiny vzhliadol v tom, že počas pandemickej situácie, ktorá panovala od jari roku 2020 na celom svete, štát prijal opatrenia v záujme ochrany verejného zdravia, a to v oblasti výchovno - vzdelávacích procesov takým spôsobom, že pristúpil k dištančnej forme vzdelávania aj na základných školách. Táto situácia sa týkala aj žalobkyne. Žalobkyňa ako príslušníčka rómskej etnickej skupiny a žiačka základnej školy, ktorú navštevujú žiaci zo sociálne slabšieho prostredia, bola podľa názoru súdu prvej inštancie diskriminovaná z dôvodu znevýhodnenia v prístupe k digitálnym technológiám, a to oproti iným deťom väčšinovej populácie, ktoré v rámci dištančného vzdelávania pochádzali z prostredia umožňujúceho prístup k počítačom, tabletu, internetu a podobne. To znamená, že takéto deti sa mohli učiť dištančne tzv. online výučbou. Keďže digitálna gramotnosť v rómskej etnickej menšine nebola na požadovanej úrovni, výučba bola realizovaná offline prostredníctvom tzv. pracovných listov, ktoré boli roznášané poverenými osobami do príbytkov rómskych detí. Žalobkyňa však tvrdila, a to aj s poukazom na oficiálne zistené údaje, že takáto forma vzdelávania bola neefektívna, nakoľko nemala spätnú väzbu zo strany školy. Je teda zrejmé, že neutrálne kritérium dopadlo na žalobkyňu, ktorá je súčasťou chránenej skupiny. Za danej situácie sa odvolací súd nedomnieva aby štát, ktorý v mimoriadnej situácii vytvoril podmienky na prijatie opatrení, ktorými sa snažil zabezpečiť vzdelávací proces pre všetkých žiakov najrozumnejším spôsobom, sa dopustil nepriamej diskriminácie. Totiž daná situácia bola vyvolaná pandémiou a výnimočnými okolnosťami, v rámci ktorých sa na prvé miesto záujmu dostala ochrana verejného zdravia. Tento záujem je potrebné považovať za objektívne, legitímne a racionálne zdôvodnenie vzniknutej situácie, ktorá mala dočasný charakter.

40. Žalovaná v odvolaní namietala aj to, že súd prvej inštancie sa nedostatočne zaoberal zisteným skutkovým stavom, a to najmä vo vzťahu ku skutočnostiam, ktoré súd prvej inštancie popísal v bodoch 13. až 16. napadnutého rozsudku. Vo vzťahu k uvedenému súd prvej inštancie uviedol svoje úvahy v bodoch 71. a 72. odôvodnenia. Neprihliadol však na okolnosť, že žalobkyňa bola párkrát pripojená online a toto zistenie nevyhodnotil v kontexte príležitosti absolvovať dištančné vzdelávanie online. Rovnako súd nevyhodnotil správanie žalobkyne ohľadom preberania a odovzdávania pracovných listov.

41. Zistenie skutkového stavu, ktorý objektívne zodpovedá stavu veci je jednou z najdôležitejších činností v rámci sporového konania, pretože je základným predpokladom vôbec pre rozhodnutie súdu. Dôkazmi overený skutkový stav je významný však aj z hľadiska posúdenia správnosti tvrdení strán sporu a unesenia dôkazného bremena, ktoré je predpokladom ich úspešnosti, a to obzvlášť v sporovom konaní (primerane rozsudok NS SR sp. zn. 4Cdo/256/2012). Vychádzajúc z uvedeného je odvolací súd toho názoru, že súd prvej inštancie dospel na základe vykonaného dokazovania k nesprávnym skutkovým zisteniam.

42. Žalovaná tiež namietala, že súd prvej inštancie sa nedostatočne zaoberal otázkou pasívnej vecnej legitímácie a nedostatočne zdôvodnil výšku náhrady nemajetkovej ujmy. Podľa názoru odvolacieho súdu sú dané námietky žalovanej dôvodné.

43. Súčasťou práva na spravodlivý proces je aj zrozumiteľné a presvedčivé odôvodnenie

rozhodnutia, ktoré dáva odpoveď stranám na podstatné argumenty, na ktorých stojí rozhodnutie.

44. Súd prvej inštancie existenciu pasívnej vecnej legitímácie zdôvodnil len odkazom na rozhodovacu činnosť vyšších súdnych autorít. Subjektu, ktorý je pasívne vecne legitímovaný, svedčí povinnosť vyplývajúca z hmotného práva. Súd prvej inštancie však svoje úvahy o tom, že žalovaná má v danom spore pasívnu legitímáciu nepodporil právnym rámcom, z ktorého by bola zjavná hmotnoprávna povinnosť žalovanej. Rovnako tak súd prvej inštancie nekonkretizoval kritéria v zmysle § 9 ods. 3 antidiskriminačného zákona, ktoré zohľadnil pri určení výšky náhrady nemajetkovej ujmy, ktorú žalobkyni priznal.

45. S poukazom na uvedené odvolací súd rozsudok súdu prvej inštancie s použitím ustanovenia § 389 ods. 1 písm. b) CSP zrušil a podľa ustanovenia § 391 ods. 1 CSP mu vec vrátil na ďalšie konanie a nové rozhodnutie.

46. Po vrátení veci bude úlohou súdu prvej inštancie zrozumiteľným spôsobom zdôvodniť existenciu pasívnej vecnej legitímácie žalovanej odkazom na konkrétnu právnu úpravu a skutkové zistenia. Súd prvej inštancie sa bude opätovne zaoberať otázkou nepriamej diskriminácie najmä z pohľadu objektívneho a rozumného odôvodnenia vzniknutej situácie, v ktorej sa ocitla žalobkyňa ako príslušníčka rómskej etnickej skupiny v čase pandémie, keď prvoradou úlohou štátu a celej spoločnosti bola ochrana verejného zdravia. Súd prvej inštancie sa zároveň vysporiada so skutkovými zisteniami o tom, že žalobkyňa bola v rozhodnom čase párkrát pripojená online, že pracovné listy neprevzala a neodovzdala ich, ktoré skutočnosti nesvedčia o tom, že k diskriminácii žalobkyne došlo. Povinnosťou súdu prvej inštancie bude náležite svoje rozhodnutie odôvodniť s odkazom na konkrétne skutkové okolnosti. Zároveň rozhodne aj o všetkých trovách konania (§ 396 ods. 3 CSP).

47. Rozhodnutie bolo prijaté senátom Krajského súdu v Prešove v pomere hlasov 3:0.

Poučenie :

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustné odvolanie.

Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa (§ 419 CSP) v lehote dvoch mesiacov od doručenia rozhodnutia odvolacieho súdu oprávnenému subjektu na súde, ktorý rozhodoval v prvej inštancii. Ak bolo vydané opravné uznesenie, lehota plynie znovu od doručenia opravného uznesenia len v rozsahu vykonanej opravy (§ 427 ods. 1 CSP).

Dovolateľ má právo zvoliť si advokáta a možnosť obrátiť sa na Centrum právnej pomoci (§ 160 ods. 2 CSP). Podanie vo veci samej urobené v elektronickej podobe bez autorizácie podľa osobitného predpisu treba dodatočne doručiť v listinnej podobe alebo v elektronickej podobe autorizované podľa osobitného predpisu; ak sa dodatočne nedoručí súdu do desiatich dní, na podanie sa neprihliada. Súd na dodatočné doručenie podania nevyzýva (§ 125 ods. 2 CSP).

Dovolateľ musí byť s výnimkou prípadov podľa § 429 ods.2 v dovolacom konaní zastúpený advokátom. Dovolanie a iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom (§ 429 ods. 1 CSP).

V dovolaní sa popri všeobecných náležitostiach podania uvedie, proti ktorému

rozhodnutiu smeruje, v akom rozsahu sa toto rozhodnutie napáda, z akých dôvodov sa rozhodnutie považuje za nesprávne (dovolacie dôvody) a čoho sa dovolateľ domáha (dovolací návrh) (§ 428 CSP).

V Prešove dňa 22. októbra 2024

JUDr. Eva Šofranková
predsedníčka senátu

JUDr. Martin Baran
člen senátu

JUDr. Katarína Krochtová
členka senátu, sudkyňa spravodajkyňa

Za správnosť vyhotovenia: Mgr. Zuzana Pavlíková

Úradný záznam

Podľa § 394 ods. 2 CSP rozhodnutie nemôže podpísať člen senátu JUDr. Martin Baran pre neprítomnosť na pracovisku z dôvodu čerpania dovolenky v čase 19.11. – 22.11.2024.

V Prešove 21.11.2024

JUDr. Eva Šofranková
predsedníčka senátu